

Asia: VN/28596/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on selvitetyn henkilöllisyyden muutosten osalta?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on kansallisen turvallisuuden osalta?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on nuhteettomuusedellytyksen muutoksista?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen muutoksista?

Esityksen mukaan toimeentuloedellytyksen täyttymisen kannalta merkitystä olisi jatkossa ennen kaikkea sillä, olisiko hakija turvautunut työttömyysetuuksiin tai toimeentulotukeen yli kolmen kuukauden ajan viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana. Kolmen kuukauden ajanjakso voisi olla joko yhtäjaksoinen tai koostua lyhyemmistä jaksoista.

Esityksen kohdassa 12.1 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys todetaan yhdenvertaisuuden osalta, että muutoksissa pyrittäisiin huomioimaan vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Kela kiinnittää huomiota siihen, että esityksestä ei ilmene, onko maksetulla työttömyysturvan ja/tai toimeentulotuen määrällä vaikutusta toimeentuloedellytyksen täyttymisen kannalta. Esityksen mukaan toimeentulotuen ja/tai työttömyysturvan saaminen tietyltä kuukaudelta näyttäisi huomioitavan samalla tavoin riippumatta siitä, maksetaanko työttömyysturvaa soviteltuna tai minkä suuruisena toimeentulotukea on tietyltä kuukaudelta maksettu. Koska toimeentulotuen määrä on toimeentulotukilain mukaan määriteltyjen menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus (toimeentulotukilain 6 §), voi tuensaajien toimeentulotuen määrä vaihdella kuukausittain ja olla esimerkiksi muutaman euron suuruinen.

Kela kiinnittää huomiota myös siihen, että toimeentulotuki on perhekohtainen etuus, mikä tulisi huomata toimeentuloedellytyksen soveltamisessa. Toimeentulotukilain 3 §:n 2 momentin mukaan toimeentulotukea myönnettäessä kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina tuen maksamispäivästä lukien. Toimeentulotuen katsotaan jakautuvan sen saajien kesken kullekin yhtä suurena osuutena, jolleivat olosuhteet muuta osoita. Hallituksen esityksen luonnoksessa toimeentulon osoittamista koskevan ehdotetun 17 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole kuitenkaan tarkemmin käsitelty, onko tarkoitus, että perheen saama toimeentulotuki voisi käytännössä aiheuttaa sen, että perheen täysi-ikäisten perheenjäsenten ei voitaisi katsoa täyttävän toimeentuloedellytystä riippumatta siitä, mihin tai kenen perheenjäsenen menoihin toimeentulotukea on myönnetty.

Toimeentulotukea myönnetään perheelle myös esimerkiksi lasten menoihin, kuten 7 a §:n mukaisesti terveydenhuoltomenoihin tai 9 §:n mukaisesti lapsen perusosaan. Tällöin myös lapsen menoihin myönnettyllä toimeentulotuella voisi käytännössä olla vaikutusta siihen, täyttäisikö kansalaisuutta hakeva perheen täysi-ikäinen toimeentuloedellytyksen, koska lähtökohtaisesti kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina. Esityksessä on mainittu, että tarkoitus olisi, että toimeentulon osoittamista ei edellytettäisi alle 18-vuotiaalta kansalaisuuden hakijalta.

Lisäksi Kela kiinnittää huomiota siihen, että koska toimeentulotuki on viimesijainen tuki, siihen vaikuttavat koko perheen käytettävissä olevat tulot ja varat siten kuin toimeentulotukilain 11 §:ssä ja 12 §:ssä säädetään. Näin ollen esimerkiksi avopuolison tai aviopuolison ansiotulojen väheneminen voi käytännössä johtaa perheen toimeentulotuen tarpeeseen. Esityksessä ei ole ehdotetun 17 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa avattu, onko tarkoitettu, että tällainen tilanne voisi johtaa siihen, ettei kumpikaan puolisoista täyttäisi kansalaisuutta hakiessaan toimeentuloedellytystä ottaen huomioon, että toimeentulotukea myönnettäessä lähtökohta on, että kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina.

Yleisenä huomiona Kela pitää kolmen kuukauden aikaa kahden vuoden tarkastelujaksolla kohtalaisen lyhyenä aikana, kun tarkastellaan henkilön kykyä turvata omaa toimeentuloaan. Esimerkiksi valmistumisvaiheessa oleva opiskelijan voi olla tarpeen hakea toimeentulotukea kesän ajalle töiden alkaessa ja toimeentulon varmistuessa sen myötä vasta kesän jälkeen.

Esityksessä todetaan, että toimeentuloedellytyksen arviointiin tarvittavat tiedot ovat nykyisinkin Maahanmuuttoviraston saatavilla kansalaisuushakemusten käsittelyä varten. Viranomaisten tietojärjestelmien osalta todetaan, että ehdotettavien lainmuutosten myötä tarvittaisiin silti mahdollisesti joitakin muutoksia tietojen hakemiseen tulotietojärjestelmästä sekä Verohallinnon ja Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmistä. Tältä osin Kela toteaa, ettei muutoksia myöskään Kelan tietojärjestelmiin pitäisi aiheutua, jos perheen yhteisesti saama toimeentulotuki huomioidaan kaikkien täysi-ikäisten kansalaisuutta hakevien perheenjäsenten toimeentuloedellytyksen täyttymisen harkinnassa.

Esityksen 17 a §:n säännöskohtaisten perustelujen mukaan toimeentuloa ei katsottaisi turvatuksi myöskään silloin, jos hakija on turvautunut hyvinvointialueiden myöntämään täydentävään toimeentulotukeen viimeisen kahden vuoden aikana yli kolmen kuukauden ajan. Perusteluiden mukaan toimeentulotuella tarkoitetaan toimeentulotukilain mukaista perustoimeentulotukea ja täydentävää toimeentulotukea. Selvennyksenä todettakoon, että Kela myöntää perustoimeentulotukea ja hyvinvointialue harkintansa mukaan täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea. Esityksestä ei ilmene, millä tavoin Maahanmuuttovirasto saa nykyisin tai jatkossa tiedot hyvinvointialueen myöntämästä täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Kela ei saa systemaattisesti näitä tietoja hyvinvointialueelta eikä niitä siis ole saatavissa Kelan tietojärjestelmistä.

Kuten esityksessä todetaan, ei oikeus Suomen sosiaaliturvaetuuksiin ole riippuvainen kansalaisuudesta eikä esityksellä siis ole vaikutusta Suomen etuuksien kannalta. Ehdotettavilla muutoksilla voi kuitenkin olla välillistä vaikutusta henkilön oikeuksiin työskentelyvaltiosta mahdollisen tilapäisen toisessa EU- tai Eta-maassa tapahtuvan työskentelyn ajalta. Jos henkilöllä ei ole EU-kansalaisuutta, hänellä ei ole oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun työskentelyvaltiossaan sosiaalisten ja verotukseen liittyvien etuuksien osalta työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevan EU-asetuksen 492/2011 nojalla. Sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen 883/2004 soveltamisala on sen sijaan laajennettu asetuksella 1231/2010 koskemaan myös kolmannen maan kansalaisia. EU-asetus 492/2011 koskee kuitenkin laajemmin myös sosiaalietuuksia, jotka eivät ole asetuksen 883/2004 soveltamisalassa.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuden menettämisen muutoksista?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on esitysluonnoksen vaikutuksista?

-

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne

-

Paijo Arja
Kansaneläkelaitos